

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

GLOBALIZATION AND INTEGRATION PROCESSES

УДК 339.5:355.01

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2026-2-4-17>

ОПАЛЬКО Вікторія Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин, Черкаський
національний університет імені Богдана
Хмельницького, м. Черкаси, Україна
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-0803-4040>
opalko633@gmail.com

ПРОЩАЛИКІНА Аліна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин, Черкаський
національний університет імені Богдана
Хмельницького, м. Черкаси, Україна
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9867-2555>
alina1026@ukr.net

ТРЕТЯК Наталя Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин, Черкаський
національний університет імені Богдана
Хмельницького, м. Черкаси, Україна
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-9457-2645>
natali_m2008@ukr.net

ВПЛИВ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ЗОВНІШНЮ ТОРГІВЛЮ В УМОВАХ ВОЄННИХ ШОКІВ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Досліджено сучасний стан зовнішньої торгівлі України в умовах воєнного стану та посилення глобальних економічних викликів. Проведено аналіз динаміки експорту та імпорту товарів і послуг України у 2019–2025 роках, визначено ключові тенденції та структурні зміни у зовнішньоторговельній діяльності держави. Встановлено, що внаслідок повномасштабної війни відбулося суттєве поглиблення дисбалансів зовнішньої торгівлі, яке проявилось у значному зростанні від'ємного сальдо торговельного балансу..

Особливу увагу приділено аналізу впливу змін у торговельній політиці Європейського Союзу щодо України, зокрема переходу від режиму автономних торговельних заходів до оновленого механізму регулювання торгівлі в межах Угоди про асоціацію

Запропоновано комплекс заходів щодо мінімізації торговельного дефіциту України, який включає стимулювання імпортозаміщення, розвиток високотехнологічного експорту, підтримку оборонно-промислового комплексу, цифровізацію митних процедур, розвиток експортно-кредитної підтримки та модернізацію виробничої інфраструктури. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню економічної безпеки держави та формуванню передумов для сталого економічного розвитку.

Ключові слова. *зовнішня торгівля, торговельна політика, митні режими, експорт, імпорт, імпортозаміщення, світові ринки, кон'юнктура, економічна безпека, євроінтеграція, зовнішньоекономічна діяльність, мито, митні процедури.*

Постановка проблеми. Зовнішньоторговельна політика виступає фундаментальним чинником забезпечення стійкості національної економіки, інтеграції країни у глобальні товарні та фінансові ринки, а також захисту економічного суверенітету під впливом перманентних зовнішніх шоків. За своєю внутрішньою архітектонікою торговельна політика є динамічною системою, що поєднує інструменти тарифного та нетарифного регулювання, спрямовані на

досягнення балансу між лібералізацією зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та захистом вітчизняного товаровиробника. Протягом останнього десятиліття торговельна політика України формувалася під впливом глибоких геополітичних зрушень, перш за все — підписання та імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, а згодом — безпрецедентних викликів повномасштабної війни, які перетворили зовнішню торгівлю на інструмент національної безпеки й економічного виживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виокремлення частини нерозв'язаної раніше проблеми. Теоретичні засади лібералізації торговельних відносин та наслідки протекціоністського втручання держави є предметом тривалих дискусій у світовій економічній науці. Українська академічна школа, представлена дослідженнями А. П. Румянцева, Т. М. Циганкової, В. Є. Новицького, Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника, І. Г. Гужви, А. А. Мазаракі, Т. Мельник, Т. Батракової, І. Бураковського, В. Мовчан та інших науковців, глибоко вивчає суперечливий вплив торговельної відкритості на перехідну економіку, що перебуває в стані війни. Експерти наголошують, що в умовах воєнного стану торговельна політика втрачає виключно фіскальний характер і набуває регуляторно-захисної домінантності, яка повинна вирішувати завдання фінансової безпеки, стримування інфляційних процесів та запобігання критичному відтоку капіталу.

Історично митна політика України еволюціонувала від високих протекціоністських бар'єрів пострадянського періоду до глибокої лібералізації в рамках членства у Світовій організації торгівлі (СОТ) та створення Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) з ЄС. Проте воєнні дії 2022–2026 років змусили державу застосовувати гібридні підходи. За даними аналізу регулювання ЗЕД, у період дії воєнного стану державна політика збалансовувала протилежні вектори: лише протягом 2022 року було запроваджено 10 заходів лібералізації та одночасно 9 заходів протекціонізму, орієнтованих на захист внутрішнього ринку та забезпечення критичного імпорту. Головними інструментами регулювання стали ліцензування експорту та імпорту, встановлення експортних квот та податків, імпорتنі тарифи, специфічні правила внутрішнього оподаткування імпорту та жорсткий валютний контроль.

Метою статті є дослідження сучасного стану зовнішньої торгівлі України в умовах воєнного стану, виявлення основних причин формування торговельного дефіциту, оцінка впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на розвиток експортно-імпортних процесів, а також обґрунтування комплексу заходів державної торговельної політики, спрямованих на мінімізацію торговельного дисбалансу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Структура та динаміка зовнішньоторговельного обороту України є важливими показниками стану національної економіки та рівня її інтеграції у світове господарство. Зовнішньоторговельний оборот охоплює сукупний обсяг експорту та імпорту товарів і послуг країни за певний період та відображає інтенсивність міжнародних економічних зв'язків.

Упродовж останніх років зовнішня торгівля України зазнала суттєвих змін під впливом глобальних економічних процесів, пандемії COVID-19, повномасштабної війни та трансформації логістичних маршрутів (табл.1).

Аналіз даних зовнішньоторговельного балансу України за 2005–2025 рр. свідчить про нестабільність зовнішньоекономічної діяльності держави та переважання імпорту над експортом протягом майже всього досліджуваного періоду. У 2005 році зовнішньоторговельне сальдо України було позитивним і становило 3 697 млн грн, або 0,8 % до ВВП, що свідчило про відносну рівновагу між експортом та імпортом. Проте вже з 2006 року розпочався стійкий тренд формування від'ємного сальдо, спричинений випереджаючим зростанням імпорту споживчих товарів та енергоносіїв на тлі повільної модернізації експортноорієнтованих галузей. У період економічного піднесення 2007–2008 років дефіцит торговельного балансу стрімко поглибився, досягнувши у 2008 році 75 729 млн грн, або 8,0 % до ВВП.

Світова фінансова криза 2008–2009 років призвела до різкого стиснення внутрішнього попиту та девальвації гривні, що дозволило тимчасово зменшити негативне сальдо у 2009 році до 1,7 % до ВВП. Відновлення ділової активності у 2010–2013 роках супроводжувалося

повторним накопиченням дисбалансів, які досягли критичного піку у 2013 році з дефіцитом у 123 763 млн грн (8,5 % до ВВП).

Таблиця 1 – Зовнішньоторговельний баланс України з 2005 по 2025 роки, млн. грн.

Рік	Номінальний ВВП, млн,грн	Експорт		Імпорт		Сальдо	
		млн,грн	% до ВВП	млн,грн	% до ВВП	млн,грн	% до ВВП
2005	441452	227252	51,5	223555	50,6	3697	0,8
2006	544153	253707	46,6	269200	49,5	-15493	-2,8
2007	720731	323205	44,8	364373	50,6	-41168	-5,7
2008	948056	444859	46,9	520588	54,9	-75729	-8,0
2009	913345	423564	46,4	438860	48,0	-15296	-1,7
2010	1082569	549365	50,7	580944	53,7	-31579	-2,9
2011	1316600	707953	53,8	779028	59,2	-71075	-5,4
2012	1408889	717347	50,9	835394	59,3	-118047	-8,4
2013	1454931	681899	46,9	805662	55,4	-123763	-8,5
2014	1566728	770121	49,2	834133	53,2	-64012	-4,1
2015	1979458	1044541	52,8	1084016	54,8	-39475	-2,0
2016	2383182	1174625	49,3	1323127	55,5	-148502	-6,2
2017	2982920	1430230	47,9	1618749	54,3	-188519	-6,3
2018	3558706	1608890	45,2	1914893	53,8	-306003	-8,6
2019	3974564	1636416	41,2	1947599	49,0	-311183	-7,8
2020	4194102	1637399	39,0	1681526	40,1	-44127	-1,1
2021	5459574	2224704	40,7	2286067	41,9	-61363	-1,1
2022	5191028	1840563	35,5	2712325	52,3	-871762	-16,8
2023	6537825	1868904	28,6	3237014	49,5	-1368110	-20,9
2024	7658659	2252428	29,4	3702410	48,3	-1449982	-18,9
2025	8931194	2262587	25,3	4630533	51,8	-2367946	-26,5

Джерело: опрацьовано автором на основі [8; 14; 15]

Політична та економічна криза 2014–2015 років, спричинена анексією Криму та збройним конфліктом на Донбасі, призвела до втрати значної частини промислового потенціалу. Девальвація національної валюти та вимушене скорочення імпорту дещо покращили показники сальдо у 2015 році (-2,0 % до ВВП), після чого розпочався період поступової географічної переорієнтації вітчизняного експорту на ринки ЄС. У довоєнному 2021 році Україна досягла історично високих обсягів товарообігу завдяки сприятливій кон'юктурі на світових ринках агропродукції та металів, зафіксувавши відносно помірний дефіцит на рівні 1,1 % до ВВП.

Воєнний злам чітко простежується за динамікою торговельного балансу у доларовому еквіваленті. Якщо у 2021 році експорт товарів становив рекордні 68,0 млрд дол. США, то вже у першому кварталі 2022 року відбулося падіння до 9,4 млрд дол. через блокаду портів та хаос логістики. Загальний експорт за 2022 рік скоротився на 35,1 %, або до 44,1 млрд дол. США, тоді як імпорт зменшився менш суттєво на 23,9 %, або до 55,3 млрд дол. США, що сформувало дефіцит у розмірі 11,1 млрд дол. США (табл.2).

Протягом 2023–2025 років негативне сальдо продовжувало стабільно зростати, зафіксувавши у 2025 році абсолютний рекорд дефіциту 44,4 млрд дол. США. Це вказує на формування стійкої структурної імпортозалежності воєнної економіки, яка змушена імпортувати паливо, обладнання для енергетики, транспортні засоби та продукцію військового призначення для підтримання життєдіяльності системи на тлі обмеженого експортного

Оцінка показників зовнішньої торгівлі України супроводжується значними розбіжностями між митною статистикою Державної митної служби та даними платіжного балансу Національного банку України. За методологією платіжного балансу НБУ дефіцит поточного рахунку у 2025 році зріс до 34,2 млрд дол. США, або 16,0 % від ВВП порівняно з 16,9 млрд дол.

США, або 8,9 % від ВВП у 2024 році. Цей розрив пояснюється коригуванням вартості імпортованих товарів до цін FOB, а також врахуванням неформальних каналів імпорту та гуманітарних поставок. Яскравим прикладом є суттєва переоцінка історичних даних НБУ у зв'язку з уточненням статистики щодо поштових відправлень та технічної допомоги. Початкові дані імпорту через поштові канали за 2024 рік були скориговані регулятором у бік збільшення з 228 млн дол. США до 3,5 млрд дол. США, а за перший квартал 2025 року до 1,6 млрд дол. США проти початкової оцінки у 53 млн дол. США. Обсяги технічної допомоги за 2024 рік також зазнали перегляду у бік зростання з 1,2 млрд дол. США до 2,8 млрд дол. США.

Таблиця 2 – Динаміка зовнішньої торгівлі в умовах воєнного стану

Рік	Експорт, млрд \$	Зміна експорту	Імпорт, млрд \$	Зміна імпорту	Сальдо, млрд \$	Ключові чинники
2021 (довоєнний)	68,0	+38,2%	72,7	+30,1%	-4,8	Довоєнний рекорд — базис порівняння
2022 - I кв.	9,4	-35%	11,0	-19%	-1,6	Початок вторгнення, блокування портів, хаос логістики
2022 - I пів.	22,0	-24%	26,0	-18,6%	-4,0	Блокада Чорного моря, руйнування Маріуполя, зупинка металургії
2022 (рік)	44,1	-35,1%	55,3	-23,9%	-11,1	Морська блокада, руйнування Сходу і Півдня, заборона торгівлі з РФ/Білоруссю
2023 - I кв.	10,3	-26,1%	15,5	+11,2%	-5,2	Зернова угода частково діє
2023 - I пів.	19,0	-10%	~30,0	+15%	-11,0	Сальдо погіршилося на 317% , вихід РФ із зернової угоди
2023 (рік)	36,2	-17,9%	63,6	+15,0%	-27,4	Зростання імпорту для відновлення, скорочення експорту
2024 (рік)	41,7	+15,3%	70,8	+11,3%	-29,0	Перше помітне відновлення, альтернативний морський коридор
2025	40,4	- 3%	84,8/	+20%	-44,4	Зростання залежності від імпорту, рекордний дефіцит

Джерело: опрацьовано автором на основі [1; 8; 9; 11; 12; 15]

Ці коригування підтверджують гіпотезу про наявність значного пласта тіньового імпорту та транскордонної електронної комерції, які фінансуються за рахунок заощаджень населення та не враховуються у традиційних митних деклараціях, поглиблюючи реальний макроекономічний дефіцит. Попри це, зведений платіжний баланс України за 2025 рік було зведено з рекордним профіцитом у 12,8 млрд дол. США завдяки припливу іноземних грантів та кредитів на фінансовий рахунок, що дозволило уникнути різкого знецінення національної валюти та наростити міжнародні резерви до 57,3 млрд дол. США.

Динаміка зовнішньої торгівлі України формувалася під впливом не лише внутрішніх факторів, а й суттєвих змін кон'юнктури світових товарних ринків. Для експортно орієнтованих галузей визначальними стали коливання світових цін на продовольство, енергоносії, метали та добрива, зміна глобального попиту, порушення логістичних ланцюгів, а також трансформація

торговельної політики ключових партнерів. У 2022-2023 роках світові ринки характеризувалися різким зростанням цін на зернові культури, рослинні олії, енергоресурси та добрива внаслідок скорочення поставок із Чорноморського регіону. Для українських експортерів це створювало потенційну можливість отримання додаткової валютної виручки за рахунок високих світових цін. Проте позитивний ціновий ефект значною мірою був нівельований фізичним скороченням обсягів експорту через блокування морських портів, руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, зростання логістичних витрат і страхових премій. Експортери зіштовхнулись із зростанням собівартості виробництва, транспортних витрат та дефіциту оборотного капіталу. Для вітчизняних імпортерів зміна світової кон'юнктури мала подвійний ефект. У 2022 р. високі світові ціни на нафту, природний газ та іншу сировину суттєво збільшили виробничі витрати підприємств, посилили інфляційний тиск та негативно вплинули на фінансові результати [16; 17].

Таким чином, у короткостроковому періоді високі світові ціни на окремі види товарів компенсували частину втрат від скорочення фізичних обсягів експорту, проте в середньостроковій перспективі вирішальне значення мали не цінові чинники, а можливість забезпечення безперервної логістики, диверсифікації ринків збуту, адаптації виробничих процесів до умов воєнного стану та інтеграції до європейських торговельних ланцюгів.

Вплив війни на зовнішню торгівлю України продемонстрував глибоку регіональну асиметрію. Території, які перебували під окупацією або безпосередньо в зоні ведення бойових дій, зазнали тотального руйнування виробничого та експортного потенціалу.

У Донецькій області зафіксовано падіння експорту на 96,0 % та імпорту на 92,7 %, у Луганській області — падіння експорту на 94,8 % та імпорту на 95,3 %, а у Херсонській області — падіння на 86,2 % за обома напрямками. Це супроводжувалося катастрофічним скороченням кількості активних суб'єктів ЗЕД: у Донецькій області залишилося лише 73 діючих експортери, у Херсонській — 58, Запорізькій — 56, а в Луганській — лише 31 компанія.

Натомість регіони центральної та західної України продемонстрували здатність до швидкої адаптації. Завдяки державній програмі релокації підприємств окремі області зафіксували значний приріст показників зовнішньої торгівлі. Найкращі результати продемонструвала Черкаська область, де експорт у 2022 році зріс на 46,5 % порівняно з довоєнним показником.

Львівська область, з огляду на своє географічне розташування, перетворилася на ключовий логістичний та митний хаб держави, забезпечуючи транзит товарних потоків через сухопутні кордони з ЄС, зокрема з Польщею. Структурні зрушення у Львівській області характеризувалися різким зростанням імпорту продукції оборонного та технологічного призначення (електричні машини, засоби наземного транспорту, зброя) та активізацією експорту продовольчих товарів.

Фізична спроможність здійснювати зовнішню торгівлю критично залежала від трансформації логістики. Основним досягненням торговельної політики стало створення та забезпечення безпеки Українського морського коридору, який почав діяти після виходу РФ із Чорноморської зернової ініціативи. Станом на лютий 2025 року цим маршрутом було транспортовано понад 100 млн тонн вантажів, з яких 65 млн тонн склала сільськогосподарська продукція. Загалом з моменту запуску коридору обсяг перевезень перевищив 197 млн тонн, у тому числі 117 млн тонн агроекспорту.

Проте постійні ворожі обстріли портової та енергетичної інфраструктури Одеси, Чорноморська та Південного призвели до зниження сумарного вантажообігу морських портів у 2025 році на 14,6 %, до 82,2 млн тонн порівняно з 2024 роком. Дунайський логістичний вузол, який у перші роки війни обробляв значні обсяги товарів, у 2025 році знизив завантаженість до 8 млн тонн через повернення вантажопотоків до глибоководних портів Чорного моря.

Для стабілізації логістики активно залучалася фінансова допомога міжнародних партнерів: ЄС надав 50 млн євро на модернізацію прикордонних переходів, а США виділили 35 млн дол. на розвиток інфраструктури портів Дунаю за проектом RELINC.

Сучасний географічний та товарний профіль України відображає глибоку структурну переорієнтацію на ринки Європейського Союзу на тлі формування хронічної залежності від технологічного імпорту з Китаю.

У 2025 році країни ЄС забезпечили 57,8 % усього українського експорту та 46,7 % імпорту. Сукупний товарообіг з ЄС становив 62,9 млрд дол. США, де експорт дорівнював 23,3 млрд дол., а імпорт 39,6 млрд дол. США. Це призвело до розширення дефіциту у торгівлі з європейським блоком до 16,2 млрд дол. США.

Водночас зафіксовано стрімке зростання ролі Китаю як ключового постачальника промислових товарів. Товарообіг з КНР у 2025 році досяг 21 млрд дол. США, або 16,8 % від загального обсягу. При цьому імпорт з Китаю зріс до 19,2 млрд дол. США, тоді як експорт України до КНР скоротився до 1,8 млрд дол., сформувавши рекордний двосторонній дефіцит у розмірі 17,4 млрд дол. США (табл.3).

Торгівля з країнами СНД остаточно втратила стратегічне значення, скоротившись до 5,2 % в експорті та 0,9 % в імпорті.

Таблиця 3 – Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України в 2025 році

Експорт		Імпорт	
Країни	Частка в експорті, %	Країни	Частка в імпорті, %
Країни ЄС	57,8	Країни ЄС	46,7
Туреччина	6,8	Китай	22,7
Країни СНД	5,2	Туреччина	7,3
Китай	4,5	США	5,5
Єгипет	3,8	Індія	2,1
США	2,6	Велика Британія	1,7
Індія	2,1	Японія	1,3
Велика Британія	1,6	Південна Корея	1,1
Алжир	1,6	В'єтнам	1,1
Ліван	1,3	Швейцарія	1,1
Ірак	1	Країни СНД	0,9
Інші країни	11,7	Інші країни	8,5

Джерело: опрацьовано автором на основі [14; 15; 18].

Аналіз ключових двосторонніх відносин демонструє значну концентрацію торговельних потоків на обмеженій кількості держав-партнерів, де Польща та Німеччина утримують провідні позиції у європейському векторі, а Китай домінує в азійському напрямку.

Товарний експорт України зазнав регресивних структурних змін, що виражається у посиленні його сировинного характеру. Агропромисловий комплекс став монопольним джерелом надходження іноземної валюти, забезпечуючи понад половину загального експорту, що становить 55,8 % у 2025 році.

У розрізі окремих товарних позицій АПК товарами -лідерами є соняшникова олія 5,22 млрд дол. США, кукурудза 3,90 млрд дол., пшениця 2,99 млрд дол., соєві боби 1,33 млрд дол. та м'ясо птиці 1,09 млрд дол. Натомість експорт чорних металів та виробів з них продемонстрував катастрофічне падіння з 16,0 млрд дол. у 2021 році до 4,7 млрд дол. у 2025 році. Промислові ніші з високою доданою вартістю зберегли стійкість: експорт кабельно-провідникової продукції становив 1,41 млрд дол., виробів з деревини та паперу 1,98 млрд дол., а меблевої продукції 939,8 млн дол. США (табл.4).

Незважаючи на загальне просідання експорту послуг, сфера інформаційних технологій (комп'ютерні послуги) продемонструвала ознаки відновлення після дворічного спаду. За підсумками 2025 року експортна виручка ІТ-сектору зросла на 3,3% і склала 6,66 млрд дол. США або близько 6,7 млрд дол. США за округленими даними НБУ, забезпечивши приріст у 210 млн дол. США порівняно з 2024 роком. Особливо успішним став грудень 2025 року, коли експортна виручка зросла на 26% порівняно з даними за листопад і становила 685 млн дол. США, що є абсолютним рекордом за останні три роки. ІТ-сектор наразі формує 42% усього експорту послуг України та близько 12% сукупного експорту товарів і послуг разом узятих.

Таблиця 4 – Експорт товарів з України за основними групами у 2019–2025 рр., млрд. дол США

Товарна група	Рік						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Продовольчі товари (АПК)	22,1	22,2	27,8	23,2	21,8	23,0	22,5
Метали та вироби з них	10,8	8,5	16,0	5,5	3,9	4,2	4,7
Машини, обладнання, транспорт	5,5	5,1	6,5	3,4	2,7	3,2	3,6
Мінеральні продукти (руди)	3,6	3,8	6,8	2,8	2,5	2,8	3,0
Інші товари	8,1	9,6	11,1	9,3	11,2	8,4	6,5
Разом	50,1	49,2	68,2	44,2	42,1	41,6	40,3

Джерело: опрацьовано автором на основі [8; 14; 17].

Основним покупцем українського програмного забезпечення та ІТ-послуг залишаються США 2,39 млрд дол. США. Високу динаміку зростання у 2025 році продемонстрували ринки Латвії 62%, Фінляндії 52% та Угорщини 39%, тоді як найбільше скорочення зафіксовано в напрямку Австрії та Австралії.

Позитивні економічні очікування представників ІТ-бізнесу суттєво покращилися: згідно з дослідженням IT Research Ukraine, 33% керівників компаній очікують зростання індустрії у 2026 році. Проте ключовими ризиками для сталого розвитку галузі залишаються питання мобілізації та бронювання військовозобов'язаних працівників, а також обмеження щодо закордонних бізнес-відряджень для укладання нових контрактів.

Під впливом повномасштабного вторгнення Росії на територію України відбулися структурні зрушення в імпорті товарів та послуг (табл 5). Дані таблиці відображають динаміку товарної структури імпорту України у 2019–2025 рр. та свідчать про суттєве зростання загальних обсягів імпорту, а також зміну пріоритетів у товарній структурі ввезення продукції в умовах економічних трансформацій і воєнного стану.

Таблиця 5 – Імпорт товарів в Україну за основними групами у 2019-2025 роках, млрд дол США

Товарна група	Рік						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025*
Машини, устаткування, транспорт	18,2	16,5	22,1	15,2	20,5	26,0	34,1
Продукція хімічної промисловості	9,5	9,2	11,8	7,5	9,2	10,8	12,5
Паливно-енергетичні товари	12,0	8,5	13,5	13,0	11,5	10,2	10,5
Продовольчі товари	5,8	6,1	7,5	6,8	7,1	7,5	8,2
Інші товари	14,7	13,5	15,0	12,0	15,2	18,0	19,5
Разом	60,2	53,8	69,9	54,5	63,5	72,5	84,8

Джерело: опрацьовано автором на основі [8; 14; 15; 18].

Найбільшу частку в імпорті протягом усього досліджуваного періоду займають машини, устаткування та транспортні засоби. У 2019 році їх обсяг становив 18,2 млрд дол. США, а у 2025 році зріс до 34,1 млрд дол. США, що є найвищим показником серед усіх товарних груп. Особливо

помітне зростання спостерігається у 2024–2025 рр., що пов'язано з потребами відновлення інфраструктури, імпортом техніки, обладнання, транспортних засобів та продукції оборонного призначення. Падіння у 2022 році до 15,2 млрд дол. США пояснюється початковим шоком від повномасштабної війни, руйнуванням логістики та скороченням ділової активності.

Імпорт продукції хімічної промисловості також демонструє тенденцію до зростання. Якщо у 2019 році його обсяг становив 9,5 млрд дол. США, то у 2025 році вже 12,5 млрд дол. США. Це пов'язано зі збільшенням потреб у фармацевтичній продукції, добривах, хімічних матеріалах та засобах промислового виробництва.

Важливе місце у структурі імпорту займають паливно-енергетичні товари. Найвищого значення їх імпорт досяг у 2021 році 13,5 млрд дол. США, що було зумовлено високими світовими цінами на енергоносії та значною залежністю України від імпортних енергоресурсів. У 2022–2025 рр. обсяги імпорту паливно-енергетичних товарів залишалися стабільно високими на рівні 10–13 млрд дол. США, що свідчить про збереження енергетичної залежності держави.

Імпорт продовольчих товарів протягом досліджуваного періоду характеризувався поступовим зростанням з 5,8 млрд дол. США у 2019 році до 8,2 млрд дол. США у 2025 році. Це свідчить про розширення внутрішнього попиту на окремі види харчової продукції, а також про збільшення частки імпортних товарів на внутрішньому ринку.

Група «інші товари» також демонструє позитивну динаміку: обсяг імпорту зріс із 14,7 млрд дол. США у 2019 році до 19,5 млрд дол. США у 2025 році. Це пояснюється розширенням асортименту імпортової продукції та збільшенням потреб економіки у різноманітних товарах виробничого й споживчого призначення.

Загальний обсяг імпорту за аналізований період зріс із 60,2 млрд дол. США у 2019 році до 84,8 млрд дол. США у 2025 році. Найбільше скорочення спостерігалось у 2020 році під впливом пандемії COVID-19 та у 2022 році через початок повномасштабної війни. Проте вже у 2023–2025 рр. імпорт почав швидко відновлюватися, що було пов'язано з потребами економіки у відбудові інфраструктури, забезпеченні енергетичної безпеки та підтримці внутрішнього ринку.

Зовнішня торгівля України у 2024–2025 роках увійшла у стан глибокої структурної деформації, де стрімке зростання імпорту критично випереджає експортний потенціал. Сучасна торговельна модель тримається виключно на залученні масштабної фінансової допомоги міжнародних партнерів, яка покриває торговельний дефіцит та підтримує стабільність національної валюти. Проте у середньостроковій перспективі така модель створює значні геополітичні та макроекономічні ризики.

Згортання європейського «торговельного безвізу» у червні 2025 року та повернення квот чітко вказують на те, що сировинний аграрний експорт України натрапив на жорсткі регуляторні бар'єри в ЄС, які будуть посилюватися в процесі євроінтеграції. Основним інституційним чинником впливу на зовнішню торгівлю України у 2025 році став перехід від режиму повної лібералізації до селективного обмеження експорту з боку Європейського Союзу.

Режим Автономних торговельних заходів (АТЗ), який передбачав одностороннє скасування європейських мит та квот для підтримки української економіки з червня 2022 року, офіційно завершив свою дію 5 червня 2025 року. Незважаючи на заклики Верховної Ради України щодо продовження АТЗ без обмежень для збереження стійкості воєнної економіки, з 6 червня 2025 року ЄС відновив дію тарифних квот на імпорт 30 категорій українських аграрних товарів.

Новий захисний механізм, закріплений у переглянутому тексті Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA), що набув чинності 29 жовтня 2025 року, запровадив жорсткі інструменти регулювання. Було активовано механізм «екстреного гальмування» щодо особливо чутливих товарів: м'яса птиці, яєць, цукру, вівса, кукурудзи, круп та меду. Він передбачає автоматичне повернення ввізних мит, якщо обсяг імпорту перевищує середньоарифметичне значення за період з другої половини 2021 року по 2023 рік. Першим прикладом спрацювання цього механізму стало повернення мита на український мед у серпні 2024 року та вівса у червні 2024 року через передчасне вичерпання виділених річних лімітів.

Повернення до квотування завдало значних фінансових втрат українському бізнесу, оскільки обсяги безмитних лімітів виявилися в рази меншими за фактичні експортні можливості

підприємств. Наприклад, виділена Україні квота на вершкове масло у розмірі 1 750 тонн на другу половину 2025 року була повністю вибрана експортерами протягом перших тижнів після введення, тоді як загальний експорт олії та жирів з України до ЄС демонстрував високу динаміку.

Аналогічно, ліміти безмитного ввезення кукурудзи скоротилися до 379,167 тис. тонн, а пшениці та борошна до 583,33 тис. тонн на період з червня по грудень 2025 року за формулою «7/12». За підрахунками НБУ, ці обмеження коштували Україні близько 800 млн дол. США втраченої валютної виручки лише за другу половину 2025 року.

Новою екзистенційною загрозою для української промисловості стало рішення Ради ЄС щодо оновлення системи захисту європейського ринку сталі, яке набирає чинності з 1 липня 2026 року. Під приводом боротьби з глобальним надлишком металопродукції, спричиненим Китаєм, ЄС ухвалив рішення скоротити загальні імпорتنі квоти на сталь на 47 % та встановити мито у розмірі 50 % на весь імпорт понад встановлений ліміт.

Для України Єврокомісія запропонувала індивідуальну безмитну квоту на рівні 713 тис. тонн, що становить лише близько 27 % від реального обсягу поставок у 2025 році. За попередніми оцінками експертів, впровадження цих обмежень призведе до щорічної втрати Україною від 0,5 млрд до 1,2 млрд дол. США експортного виторгу, а сукупні втрати металургів протягом найближчих п'яти років можуть сягнути 5 млрд дол. США. Такі протекціоністські заходи з боку західних союзників фактично закривають доступ українським компаніям до європейського ринку в умовах, коли традиційні альтернативні ринки закриті через війну, а собівартість виробництва в Україні суттєво зросла через енергетичну кризу та логістику.

Незважаючи на те, що країни Балтії виступили за повне звільнення України від сталевих квот, а Швеція, Фінляндія та Данія закликали врахувати складний фінансовий стан держави-кандидата, остаточний регламент ЄС зберіг жорсткі обмеження для вітчизняних промисловців.

Для запобігання відтоку капіталу за кордон та боротьби з тіньовим експортом агропродукції, уряд України запровадив радикальну реформу внутрішнього регулювання ЗЕД. З 1 грудня 2024 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів № 1261 почав діяти Режим експортного забезпечення. Режим експортного забезпечення поширюється на 14 видів агропродукції, включаючи зернові, бобові, олійні культури, рослинні олії та мед. Його практичне впровадження супроводжується жорсткими фіскальними вимогами. Здійснювати експортні операції з товарами, що підпадають під РЕЗ, мають право виключно суб'єкти господарювання, офіційно зареєстровані як платники податку на додану вартість. Це дозволило ліквідувати схеми вивезення продукції через підставні фірми-одноденки.

Сучасний стан зовнішньої торгівлі України потребує кардинального переосмислення державної торговельної політики з метою подолання структурних дисбалансів та підготовки економіки до післявоєнного відновлення.

З метою виправлення торговельних дисбалансів ми пропонуємо впровадження такого комплексу рішень:

1. Структурне заміщення імпорту. Пріоритетне надання валютних та фіскальних пільг для імпорту промислового обладнання та технологічних ліній, що не виготовляються в Україні, з одночасним дестимулюванням імпорту готових споживчих товарів. Це дозволить запустити нові внутрішні виробництва.

2. Експортний прорив для оборонно-промислового комплексу. Надання дозволу підприємствам вітчизняного оборонно-промислового комплексу (ОПК) на експорт високотехнологічної військової продукції до дружніх країн. В умовах війни український мілтех-сектор отримав унікальний бойовий досвід та створив конкурентоспроможну продукцію, експорт якої може принести мільярди доларів валютної виручки та залучити інвестиції для масштабування внутрішнього виробництва для потреб ЗСУ.

3. Перехід до переробної моделі. Стимулювання глибокої переробки в аграрному, деревообробному та металургійному секторах для підвищення питомої ваги доданої вартості в структурі експорту.

4. Промисловий діалог з ЄС. Проведення переговорів з Європейським Союзом щодо отримання спеціальних тимчасових преференцій та збільшення квот для українських товарів з високим ступенем переробки.

5. Фінансова підтримка та аудит. Спільна розробка Мінекономіки, НБУ та комерційних банків нових кредитних продуктів для промисловості під доступні відсоткові ставки, а також проведення комплексного аудиту реального стану економіки для визначення точок зростання.

6. Захист експортерів від екологічних бар'єрів. Ведення офіційного діалогу з Єврокомісією щодо відтермінування впровадження імпортного екологічного податку СВМ (вуглецевого коригування імпорту) для України. Через воєнне руйнування енергетики та дефіцит капіталу українська металургія та цементна галузь не мають ресурсів для миттєвої декарбонізації, тому введення СВМ загрожує повною зупинкою експорту цих товарів до ЄС (рис.1).

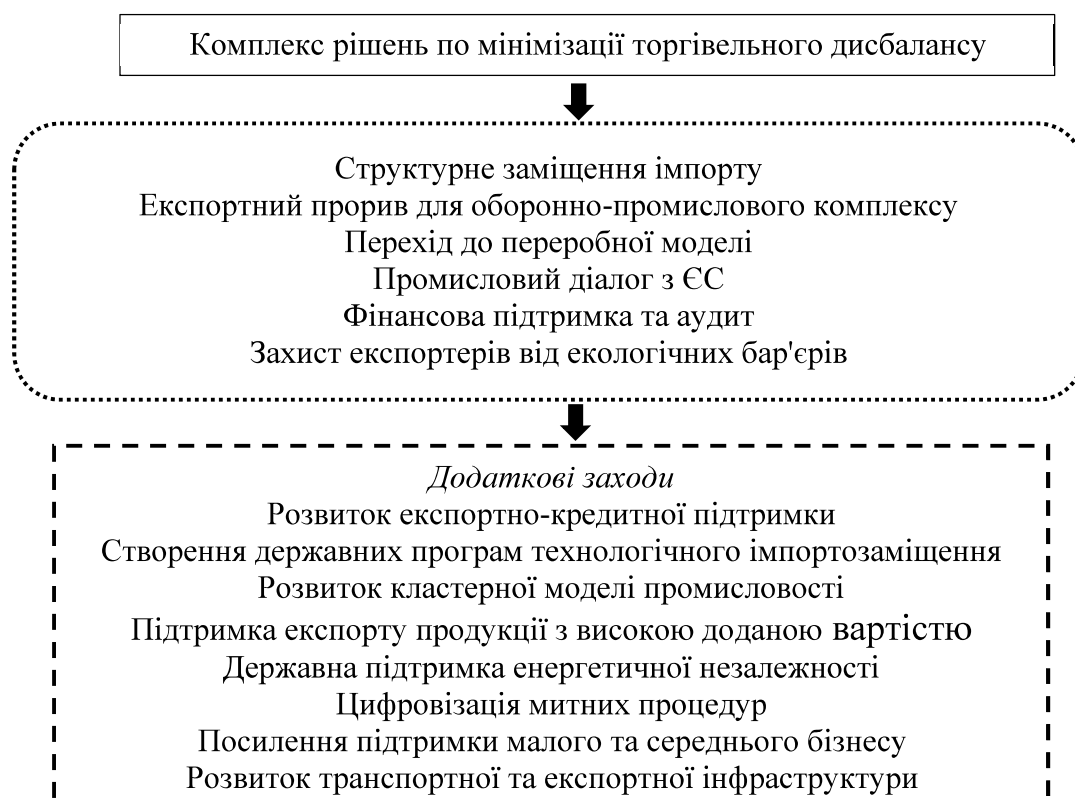

Рис.1. Комплекс рішень по зменшенню торгівельного дефіциту

Джерело: власна розробка авторів

Також, рекомендуємо перелік додаткових заходів щодо мінімізації торговельного дефіциту України. Для подальшого скорочення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі доцільно реалізувати комплекс додаткових економічних, інвестиційних та інституційних заходів, спрямованих на розвиток внутрішнього виробництва, підвищення експортного потенціалу та зниження імпортозалежності економіки.

1. Розвиток експортно-кредитної підтримки. Доцільним є посилення діяльності Експортно-кредитного агентства України шляхом: страхування експортних контрактів; компенсації відсоткових ставок для експортерів; гарантування зовнішньоекономічних операцій українських підприємств. Це сприятиме розширенню присутності українських товарів на зовнішніх ринках та збільшенню валютних надходжень.

2. Створення державних програм технологічного імпортозаміщення. Необхідно сформулювати окремі галузеві програми з локалізації виробництва: електроніки; медичного обладнання; сільськогосподарської техніки; будівельних матеріалів; фармацевтичної продукції.

Особливо актуальним є стимулювання виробництва товарів критичного імпорту, частка яких суттєво впливає на дефіцит торговельного балансу.

3. Розвиток кластерної моделі промисловості. Ефективним заходом може стати створення: промислових кластерів; технологічних парків; експортно-орієнтованих виробничих зон. Кластеризація дозволить знизити виробничі витрати, підвищити рівень кооперації підприємств та збільшити конкурентоспроможність української продукції.

4. Підтримка експорту продукції з високою доданою вартістю. Доцільно стимулювати експорт: продукції машинобудування; IT-послуг; харчової продукції глибокої переробки; військово-технічної продукції; фармацевтики та біотехнологій. Саме розвиток високотехнологічного експорту забезпечує стабільне зростання валютної виручки та зменшує залежність від експорту сировини.

5. Державна підтримка енергетичної незалежності. Важливим напрямом є: розвиток відновлюваної енергетики; підтримка локального виробництва акумуляторів; стимулювання енергоефективності підприємств; скорочення імпорту енергоносіїв. Зменшення енергетичної залежності безпосередньо впливає на скорочення імпортних витрат держави.

6. Цифровізація митних процедур. Доцільно розширити: автоматизацію митного контролю; електронний документообіг; систему аналізу ризиків; інтеграцію митних баз із системами ЄС. Це дозволить скоротити контрабанду, тінювий імпорт та втрати державного бюджету.

7. Посилення підтримки малого та середнього бізнесу. МСП можуть стати важливим джерелом імпортозаміщення. Для цього необхідно: спростити доступ до кредитування; збільшити грантові програми; підтримувати локальні виробничі стартапи; стимулювати кооперацію малого бізнесу з великими підприємствами.

8. Розвиток транспортної та експортної інфраструктури. Доцільним є: модернізація портів; розвиток залізничної логістики; створення мультимодальних хабів; розширення прикордонної інфраструктури з країнами ЄС. Це сприятиме зниженню логістичних витрат українських експортерів.

Отже, в умовах воєнного стану та поглиблення структурних дисбалансів зовнішньої торгівлі питання мінімізації торговельного дефіциту набуває стратегічного значення для економічної безпеки України.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дозволило встановити, що сучасний стан зовнішньої торгівлі України характеризується суттєвими структурними дисбалансами, зумовленими наслідками повномасштабної війни, зростанням імпортозалежності та посиленням зовнішньоекономічних ризиків. Незважаючи на збереження позитивної динаміки окремих експортно орієнтованих галузей, зокрема аграрного сектору та IT-індустрії, темпи зростання імпорту значно перевищують можливості нарощування експортного потенціалу, що спричиняє збільшення торговельного дефіциту.

Встановлено, що важливими чинниками впливу на зовнішню торгівлю України стали зміни торговельного режиму з Європейським Союзом, повернення тарифних квот на окремі види продукції та посилення протекціоністських заходів щодо українських товарів. Це вимагає пошуку нових підходів до формування державної торговельної політики та диверсифікації зовнішніх ринків збуту.

Обґрунтовано необхідність переходу від переважно сировинної моделі експорту до моделі, орієнтованої на розвиток внутрішньої переробки, виробництво продукції з високою доданою вартістю та стимулювання високотехнологічних галузей. Важливими напрямками мінімізації торговельного дефіциту визначено розвиток експортно-кредитної підтримки, імпортозаміщення, підтримку оборонно-промислового комплексу, цифровізацію митних процедур, розвиток індустріальних кластерів та модернізацію транспортно-логістичної інфраструктури.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, зміцненню економічної безпеки держави, скороченню імпортозалежності та формуванню передумов для сталого післявоєнного відновлення й довгострокового економічного зростання України.

Список використаних джерел

1. 24 Канал (2025) "Деглобалізація розриває світ на три полюси: яке місце України в зонах впливу між США, Китаєм і ЄС", URL: https://24tv.ua/economy/torgivelnna-viyna-mizh-ssha-kitayem-2025-yaka-rol-ukrayini-yevropi_n2934011 (Accessed 10 March 2026).
2. European Commission. *EU-Ukraine Trade Relations: Policy and Statistics*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships/country-and-region/ukraine_en (Accessed 10 March 2026).
3. GMK Center (2025) "What economic benefits Poland derives from trade with Ukraine" (Які економічні вигоди отримує Польща від торгівлі з Україною), URL: <https://gmk.center/en/posts/what-economic-benefits-poland-derives-from-trade-with-ukraine/> (Accessed 12 March 2026).
4. Interfax-Україна (2022) "Закон про пільговий імпорт та скасування екологічного та податку на нерухомість у зоні бойових дій у період війни набув чинності", URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/821529.html> (Accessed 10 March 2026).
5. International Trade Centre (ITC). *Trade Map: Trade statistics for international business development*. URL: <https://www.trademap.org> (дата звернення: 22.03.2026)
6. World Trade Organization (WTO). *Ukraine: Trade Policy Review*. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp534_e.htm (дата звернення: 22.03.2026)
7. Верховна Рада України. *Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
8. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 22.03.2026).
9. Закон Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану №2142-IX. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/821529.html> (дата звернення 05 березня 2026)
10. Зубко Т., Данченко Л. Євроінтеграція: виклики для зовнішньої торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право, 2023, 3(128), 4-13.
11. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Український товарний експорт: виклики в умовах війни. Регіональна економіка. 2024. № 1 (111). С. 81–94. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-8>
12. Кабінет Міністрів України (2025) Митний огляд «Українська митниця: розвиток попри війну» за I квартал 2025 року", URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mytnyi-ohliad-ukrainska-mytnytisia-rozvytok-popry-viynu-za-i-kvartal-2025-roku> (дата звернення 10 березня 2026).
13. Мазаракі А. і Мельник Т. 2024. Енергетична безпека: нові виклики та світові тренди. *Scientia fructuosa*. 155, 3 (Чер 2024), 4–22. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(155\)01](https://doi.org/10.31617/1.2024(155)01)
14. Міністерство економіки України : офіційний сайт. URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення: 22.05.2026).
15. Міністерство економіки України. *Офіційний портал «Торгівля» (статистика, огляди, політики)*. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=16584285-b91c-4b68-b7c1-0c5a1a1f0447&tag=ZovnishniaTohivlia> (дата звернення 05 березня 2026)
16. World Trade Organization. One Year of War in Ukraine: Assessing the Impact on Global Trade and Development. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/oneyukr_e.pdf (дата звернення 05 березня 2026)
17. UN Trade and Development (UNCTAD). The Impact on Trade and Development of the War in Ukraine URL: https://unctad.org/system/files/official-document/oginf2022d1_en.pdf (дата звернення 05 березня 2026)
18. Рекордний зовнішньоторговельний дефіцит України - сигнал до рішучих змін в економічній політиці (2025) URL: <https://ooru.org.ua/media/news/rekordnyi-zovnishnotorhovelni-defitsyt-ukrainy-syhnal-do-rishuchykh-zmin-v-ekonomichnii-politytsi> (дата звернення 06 березня 2026)
19. Швиданенко О. А., Ковальчук В. М. Зовнішня торгівля України з країнами ЄС на сучасному етапі. *Бізнес Інформ*. 2025. № 2. С. 39–46. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2025-2_0-pages-39_46.pdf (дата звернення: 20.02.2026).

References

1. 24 Kanal. (2025) Deglobalization divides the world into three poles: Ukraine's place between the USA, China and the EU. URL: https://24tv.ua/economy/torgivelnna-viyna-mizh-ssha-kitayem-2025-yaka-rol-ukrayini-yevropi_n2934011 (Accessed 10 March 2026).

2. European Commission. EU-Ukraine Trade Relations: Policy and Statistics. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships/country-and-region/ukraine_en (Accessed 10 March 2026).
3. GMK Center. (2025) What economic benefits Poland derives from trade with Ukraine. URL: <https://gmk.center/en/posts/what-economic-benefits-poland-derives-from-trade-with-ukraine/> (Accessed 12 March 2026).
4. Interfax-Ukraine. (2022) Law on preferential imports and cancellation of environmental and property taxes in combat zones during wartime entered into force. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/821529.html> (Accessed 10 March 2026).
5. International Trade Centre (ITC). Trade Map: Trade Statistics for International Business Development. URL: <https://www.trademap.org>
6. World Trade Organization (WTO). (2024) Ukraine: Trade Policy Review. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp534_e.htm (Accessed 22 March 2026).
7. Verkhovna Rada of Ukraine. Association Agreement between Ukraine and the European Union. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (Accessed 01 March 2026).
8. State Statistics Service of Ukraine. Official website. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 01 March 2026).
9. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022) Law No. 2142-IX on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Improvement of Legislation during Martial Law. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/821529.html> (Accessed 05 March 2026).
10. Zubko T., Danchenko L. (2023) European integration: challenges for foreign trade. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo* (Foreign Trade: Economics, Finance, Law). Vol. 3(128). P. 4–13.
11. Ishchuk S. O., Sozanskyi L. Y. (2024) Ukrainian merchandise exports: challenges under wartime conditions. *Rehionalna ekonomika* (Regional Economy). Vol. 1(111). P. 81–94. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-8>
12. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025) Customs Review “Ukrainian Customs: Development Despite the War” for the First Quarter of 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mytnyi-ohliad-ukrainska-mytnytsia-rozvytok-popry-viinu-za-i-kvartal-2025-roku> (Accessed 10 March 2026).
13. Mazarakis A., Melnyk T. (2024) Energy security: new challenges and global trends. *Scientia Fructuosa*. Vol. 155(3). P. 4–22. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(155\)01](https://doi.org/10.31617/1.2024(155)01)
14. Ministry of Economy of Ukraine. Official website. URL: <https://me.gov.ua>
15. Ministry of Economy of Ukraine. Trade Portal: Statistics, Reviews and Policies. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=16584285-b91c-4b68-b7c1-0c5a1a1f0447&tag=ZovnishniaTorhivlia> (Accessed 22 March 2026).
16. World Trade Organization. One Year of War in Ukraine: Assessing the Impact on Global Trade and Development. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/oneyukr_e.pdf (Accessed 05 March 2026).
17. UN Trade and Development (UNCTAD). The Impact on Trade and Development of the War in Ukraine URL: https://unctad.org/system/files/official-document/osginf2022d1_en.pdf (Accessed 05 March 2026).
18. Union of Ukrainian Entrepreneurs. (2025) Ukraine’s record foreign trade deficit: a signal for decisive changes in economic policy. URL: <https://ooru.org.ua/media/news/rekordnyi-zovnishnotorhovelnyi-defitsyt-ukrainy-syhnal-do-rishuchykh-zmin-v-ekonomichnii-politytsi> (Accessed 06 March 2026).
19. Shvydanenko O. A., Kovalchuk V. M. (2025) Foreign trade of Ukraine with EU countries at the present stage. *Biznes Inform* (Business Inform). Vol. 2. P. 39–46. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2025-2_0-pages-39_46.pdf (Accessed 20 February 2026).

Opalko Viktoriia

PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and International Economic Relations, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

Proshchalykina Alina

PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and International Economic Relations, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

Tretiak Natalia

PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and International Economic Relations, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

**TRADE POLICY OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF ECONOMIC TRANSFORMATION
AND EUROPEAN INTEGRATION**

Introduction. *In the context of globalization, European integration processes, and the challenges caused by military aggression, trade policy has become one of the key instruments for ensuring Ukraine's economic stability and competitiveness. Modern trade policy is aimed not only at regulating foreign economic activity but also at stimulating domestic production, supporting exports, attracting investments, and strengthening the country's position in international markets. Under conditions of economic transformation, Ukraine is implementing comprehensive reforms focused on improving the structure of exports, developing value-added production, diversifying foreign markets, and adapting national legislation to European Union standards.*

Purpose. *The purpose of the article is to study the current state of Ukraine's foreign trade under martial law, identify the main reasons for the formation of the trade deficit, assess the impact of external and internal factors on the development of export-import processes, and justify a set of state trade policy measures aimed at minimizing the trade imbalance.*

Results. *The study reveals that Ukraine's trade policy is undergoing significant transformation in response to contemporary economic and geopolitical challenges. Particular attention is paid to the implementation of the National Export Strategy, the development of export support mechanisms, the promotion of value-added production, import substitution policies, and the expansion of trade relations with the European Union and emerging markets. The research demonstrates the importance of institutional support, digitalization of trade processes, and integration into global value chains. The analysis confirms that strengthening export potential and improving the commodity structure of exports contribute to increasing economic resilience and sustainable development.*

Originality. *The originality of the study lies in the comprehensive assessment of the interrelationship between trade policy instruments, export development, economic modernization, and European integration processes. The article substantiates the role of trade policy as a strategic tool for enhancing national competitiveness and ensuring long-term economic growth under conditions of uncertainty and structural transformation.*

Conclusion. *The research concludes that the effectiveness of Ukraine's trade policy largely depends on the successful implementation of export-oriented reforms, the development of domestic production capacities, the diversification of foreign markets, and the harmonization of trade regulations with EU standards. Strategic priorities include supporting high value-added exports, improving trade infrastructure, stimulating investment activity, and expanding international economic cooperation. The implementation of these measures will contribute to strengthening Ukraine's economic security, increasing export revenues, and ensuring sustainable economic development in the long term.*

Keywords: *foreign trade, trade policy, customs regimes, export, import, import substitution, global markets, market conditions, economic security, European integration, foreign economic activity, customs duties, customs procedures.*

Одержано редакцією: 01.04.2026
Прийнято до публікації: 15.04.2026